

Методичний коментар до уроку “Мелодії Карпат”

Карпатська рапсодія

У гостях у Карпатах

Сьогодні ми гостюємо в Карпатах — краї стрімких річок, грайливих водоспадів, таємничих лісів і полонин, величних гір, що зустрічаються із хмарами.

Чи були ви в Карпатах? Розкажіть про своє враження від гір і полонин, грайливих гірських річок та водоспадів.

- Що найперше ви пригадуєте, коли чуєте про Карпати?
- Пригадайте, які музика, пісні, танці у вас асоціюються з цим краєм.
- Які музичні інструменти звучать у карпатських мелодіях?

Якщо така мандрівка ще не відбулася, знайдіть світлини та відео про Карпати, роздивіться, помилуйтеся красою гір (презентація “[Карпати](#)”).

Запропонуйте дітям послухати [гуцульські мелодії](#) у виконанні гурту “Джерело Карпат” і вигадати привітання в гуцульському стилі.

Знайомимося з композитором

Мирослав Скорик — один з найвідоміших сучасних українських композиторів, Герой України. Його музика, поєднуючи в собі яскравий національний колорит і сучасну музичну техніку, увійшла до репертуару багатьох українських і зарубіжних виконавців і колективів. Його називають генієм нашого часу. У 2021 році на День Незалежності України Мирослава Скорика було посмертно нагороджено відзнакою Президента України “Національна легенда України”.

Мирослав Скорик народився у Львові, він з дитинства милувався незвичайною красою Карпат і захоплювався музикою. До систематичних занять його спонукала відома українська оперна співачка Соломія Крушельницька. Саме за її порадою Мирослав починає вчитися у Львівській музичній школі-десятирічці при Львівській консерваторії.

У 1948 р. посилювалися репресії, і родину Скориків було вислано в Сибір за наклепом. Але й там Мирослав Михайлович знайшов можливість продовжувати свою музичну освіту: вчився грати на фортепіано в учениці Сергія Рахманінова Валентини Канторової, їздив на різні конкурси, опановував гру на скрипці під керівництвом батька своєї однокласниці Володимира Панасюка.

Нарешті у 1953 р. Мирослав Скорик зміг повернутися до Львова та вступити до Консерваторії.

Мирослав Скорик створював різноманітні музичні твори: для симфонічного оркестру, вокальну музику, численні твори для фортепіано, балети, опери, музику до понад 40 відомих фільмів. Прониклива “Мелодія” Мирослава Скорика стала музичним українським символом.

Нині Мирослава Скорика знає весь світ. Твори композитора виконують у США, Канаді, Австралії, Франції, Німеччині, Австрії, Польщі, Чехії, Словаччині, Росії, Грузії, Вірменії, країнах Прибалтики. Він часто виступав виконавцем своїх власних творів — як диригент і піаніст.

Краса України в музиці

Чи може музика розповісти про любов до Батьківщини, про захоплення її казками та легендами, природою Карпат? Прислухаймося до кожної ноти, почуємо, як народні мелодії, що прийшли до нас із давніх часів, звучать напрочуд сучасно і трепетно розповідають про любов до України.

Послухайте “Карпатську рапсодію” Мирослава Скорика. Уявіть себе диригентами й передайте його рухи.

- Скільки різних фрагментів музики прозвучало? Чи схожі вони за настроєм?
- Які музичні інструменти звучать? Які з них ведуть мелодію, а які їм акомпанують? Поміркуйте, чому композитор обрав саме ці музичні інструменти.
- Які інструменти ведуть музичний діалог? Знайдіть такі місця в музиці та поміркуйте, про що саме можуть говорити інструменти.
- Які народні мелодії ви чуєте в музиці? Чи притаманні вони Західній Україні?
- Чи повторюються якісь фрагменти музики? Чи щоразу однаково вони звучать? Як ви гадаєте, чому? Проілюструйте світлинами чи малюнками фрагмент музики, який вам найбільше до душі.
- Уявіть, що хотів розповісти композитор у кожному фрагменті, придумайте їм назви, а можете й намалювати до них ілюстрації.

Мирослав Скорик назвав музику “Карпатська рапсодія”. Дізнаємося, що означає ця назва.

Рапсодія — музична фантазія на народні теми, у якій чергуються різнохарактерні фрагменти. Цей твір має вільний імпровізаційний стиль: здається, що музику щоразу виконують по-різному.

Композитор взяв за основу українські народні мелодії, притаманні мешканцям Карпат, поєднав їх і змінив, додав свої думки та враження.

- Як ви думаєте, чому композитор діяв саме так?
- Чому використав народні мелодії?

Розспівка-скоромовка

Вивчіть із дітьми розспівку-скоромовку в гуцульському стилі “Мусію”.

- Що свідчить про те, що розспівка написана в гуцульському стилі?

Варто розібрати мелодію розспівки та продемонструвати дітям стрибки в мелодії на квінту (на першому ж слові “Му-сі-ю” — між складами МУ- і СІ-(ю) відбувається стрибок на 5 ступенів — квінта) і пояснити, що ця розспівка написана у традиційному жанрі фольклорної музики й хореографії — у стилі коломийки.

Коломийка — це дворядкова народна співанка з обов’язковим повторенням другого рядка. Такі пісеньки можуть бути приспівками до танцю. Сталого змісту вони не мають, тому їх легко об’єднати у в’язанки з декількох пісень. Створіть свою в’язанку пісень у гуцульському стилі.

Запам'ятайте гуцульські слова, наприклад, ватра — вогонь, вуйко — дядько, газди — господарі, жмакати — прати, легінь — парубок, файна — гарна, фігли — жарти, борзо — швидко.

Пограйте у гру “Ритмічне коло”: одна дитина плескає або тупає ритм, решта — повторюють його, потім плескає чи тупає наступна дитина, і так усі по черзі.

У житті ми часто граємо в різні ігри. То чому б не пограти в гру зі скоромовками? Адже скоромовка — це і є весела гра у швидке, навіть віртуозне повторення жартівливих фраз або віршів, які без відповідної практики вимовити зразу складно. Спробуйте відтворити з дітьми у швидкому темпі скоромовки та лічилки, наприклад: “Бабин біб розцвів у дощ, буде бабі біб у борщ”, “Ворона проворонила вороненя”, “Котилося яблучко біля саду і городу. Хто взяти підійде, той із кола вийде!”.

Згадайте, які ви знаєте скоромовки і лічилки? Проведіть у класі змагання, хто швидше проговорить або проспіваче запропоновані лічилки. Попрацюйте над гарною звуковимовою за пропонуваними варіантами.

1. Учитель або учень повільно та чітко співає скоромовку, а діти хором з чіткою звуковимовою повторюють її 3-4 рази — спочатку повільно, поступово пришвидшуючи темп і промовляючи / проспівуючи голосніше.

2. Заспівайте скоромовки або лічилки в різних варіантах, наприклад, здивовано, радісно, схвильовано, із захопленням тощо. Допоможіть собі рухами рук або ніг: проплескайте або протупайте ритмічний рисунок.

3. Проспівайте скоромовку на одному подиху та на одному звуці. Створіть свою мелодію для скоромовки і проспівайте її. Створіть розспівку на основі скоромовки і прослідкуйте за своїм диханням.

Пам'ятаймо, що правильна звуковимова скоромовок, лічилок, чистомовок потребує певних зусиль мовця / співака, сприяє виробленню дикції та правильної артикуляції, підвищує культуру усного мовлення і є дуже корисною та необхідною.

Танцювальна рапсодія

Рапсодії бувають не лише музичними, а й танцювальними — танцювальні фантазії на тему народних танців.

- Роздивіться гуцульський костюм. Які його особливі елементи?
- Які ще українські костюми ви знаєте?
- Дізнайтеся про особливості українського костюма своєї області.

Подивіться “Гуцульську рапсодію” у виконанні учнів та учениць Студії з підготовки акторських кадрів при Національному заслуженому академічному ансамблі танцю України імені Павла Вірського (хореографія — Мирослав Вантух).

- Прочитайте ще раз визначення музичної рапсодії та доведіть, що гуцульський танець також можна назвати рапсодією.
- Проплескайте ритм танцю. Які рухи рук і ніг його підкреслюють? Як хореограф показує особливості музики рухами?

Запропонуйте дітям об'єднатися в групи та здійснити постановку одного фрагмента танцю: вибрати музику, дібрати рухи, вигадати, коли танцюватимуть у колі, лінії, півколі тощо. Потім усі разом поміркують, як краще поєднати фрагменти танцю окремих груп, і створять власну рапсодію.

- Чи вийшов танець таким, яким ви його уявляли? Що наступного разу в організації такої роботи варто змінити? Чому?

Родина флейт

Пригадайте, який музичний духовий інструмент ми чули на кожному уроці в музиці народів світу. Чим він особливий?

- Що спільного в усіх флейт?
- Як упізнати її звук?

Український народний інструмент свиріль (кувиця, най) — це флейта Пана. Послухайте, як вона звучить у творі “Сповідь” сучасної композиторки Оксани Герасименко, який виконує Остап Конашук.

- Доберіть музичний інструмент, звук якого нагадує свиріль. Зіграйте ритм гуцульського танцю. Які місця було складно зіграти? Чому?

Краще розібратися в різновидах флейти та закріпити набуті знання про духові музичні інструменти допоможе завдання на с. 14 із [робочого зошита-альбому “Мистецтво”](#) для 4 класу.

Флейта — загальна назва родини духових музичних інструментів. Це один з найдавніших музичних інструментів. Її прабатьком можна назвати звичайний свисток, що з'явився ще в давніх народів, але в ті часи він був не музичним інструментом, а іграшкою для дітей. Тоді ще не було заліза, й індіанці Північної і Південної Америки виготовляли такі свистки з глини, кістки та дерева.

Цю роботу можна продовжити

Запропонуйте дітям дослідити родину флейт і знайти інших родичів флейти, або ж знайти родини інших музичних інструментів і дізнатися, якими вони були в давні часи.